

האליזר

עלון לשבת קודש

בס"ד

דברי מחשבה והלכה, ומהנעשה בבתי הכנסת

להצלחת כל התורמים לעלון, הם ובני משפחותיהם ויתברכו בכל הברכות והישועות

נושא השבוע: מידת הקנאה

ד' באייר תשפ"ה 1573 (שנה ל')

הפטרה: "וארבעה אנשים" (מלכים ב, ז)

פרשת תזריע - מצורע

"והיה ביום השביעי יגלו את כל שערו את ראשו ואת זקנו ואת גבות עליו..." (יד, ט)

על שלוש עבירות עקריות באים נגעים: על גסות הרוח, לשון הרע וצרות העין (ערכין טז). על המצורע לטהר עצמו מחטאים אלו מידה כנגד מידה ע": שיגלח "את כל שערו" - שמתוך גאותו [גסות רוח] שאף להיות ראש לכל דבר בכל מקום, "ואת זקנו" - שהוא גדר סביב הפה שלא שמרה עליו מדברי לשון הרע, "ואת גבות עיניו" - אשר לא הגינו עליו מפני צרות העין [שזהו סוג של קנאה]. (ההבדל ביניהם קנאה - מקנא על מה שלו אין ולחברו יש, צרות עין - כואב לו שלשני יש למרות שגם לו יש). (כלי יקר)

"והבגד כי יהיה בו זנע צרעת בגדו צמר או בגד פשתים.. או בכל מלאכת עור"

(יג, מז-מו) נגע הצרעת פוגע דווקא בשלושה סוגי בגדים הללו: צמר, פשתים ועור היות והיו מעורבים בענייני קנאה הראשונים בעולם:

הנחש הקדמוני שקינא באדם הראשון - וגרם שיאכל מעץ הדעת ובזה נגזרה מיתתו לאדם וגורש מגן עדן נענש שיזחל על גחונו ועורו מתייבש והוא משילו ממנו בייסורים גדולים (כמו צרעת - יבוש העור). קין שקינא בהבל - ששעה ה' למנחתו של הבל שהביא מבכורות צאנו (= צמר) ואילו קין הביא זרע פשתן והתוצאה - מוות.

וקנאות אלו הביאו רעה לעולם וממנה אנו סובלים עד היום.

(אזנים לתורה)

"קשה כשאל קנאה"

השקפת היהדות

סיפר הרב יגאל כהן שליט"א: ערב אחד הגיע אלי אדם להתייעץ בטענה שאשתו אינה מכבדת אותו מספיק וכי הוא מקנא בשלום הבית של חברו.

כשהגיע הייתי עסוק בשיחת טלפון עם אשה שאף היא היתה מלאה בטענות על בעלה ודיברה בטון גבוה, והדברים הגיעו לאוזני ... הוא המתין בסבלנות, לפתע הוא קם על רגליו ללכת, שאלתי אותו: "לאן אתה הולך? אני כבר מסיים את השיחה", הוא השיב: "אין לי שום בעיות בבית, עכשיו אני מבין כמה אשתי טובה ורגועה. ולחינם קנאתי באחרים..."

אדם שנשוי כבר 20 שנה שוכח את המתנה שקיבל מהבורא - את אשתו (ולהפך אשה - את בעלה), הוא כבר התרגל, אך אם יפגוש כמה רווקים מבוגרים וישמע כמה קשה להם להיות לבד, פתאום ידע להעריך את המתנה שקיבל ולהנות ממה שיש לו ולא להסתכל מה שיש לאחר... וה"ה בכל התחומים.

על הקנאה נאמר (שיר השירים ח): "קשה כשאל קנאה", כמובא בווהר הקדוש (מצורע נד): שהיא קשה יותר מן הגריזים ואינה משתלמת כלל וכלל מלבד כאבי הלב שהיא מסבה ומוותירה אחריה ואין לאדם תועלת ממנה. לכן חייב האדם להכיר את מצבו וטבעו ולנסות לפעול ככל יכולתו כדי לא להגיע בשעריה.

הקנאה במקורה נובעת מחוסר אמונה שהעולם כולו נתון תחת שליטתו המלאה של הבורא יתברך, ובידו לתת לכולם שפע אין סופי מכל בחינות החיים: זיווגים, ילדים, נכדים, פרנסה, הצלחה בלימוד

ע"פ "אור החיים" אופק ת"א * לא לעיין בתפילה * שקיעה 7:27-7:23 * סוף זמן ק"ש 8:31-8:34

כניסת שבת: 7:03 יציאת שבת: 7:54 יציאת ש"ס ר"ת: 8:46

התורה.. והצלחת האחד אינה גורעת מהצלחת האחר. על האדם לשנן לעצמו את דברי חז"ל (יומא לח):
"אין אדם נוגע במוכן לחברו כמלא נימא" וכל אחד מקבל את הכלים המתאימים לו לשליחותו בעולם
הזה. ואדרבא כשהודי בצער (משום שמקנא) גם השכינה בצער ולהפך כשהיהודי טוב גם לבורא העולם
טוב, ואם אנו מייחלים לראות בצרת חברינו בעצם אנו מייחלים לצער את הבורא ח"ו. ולכן אם רק
ישמח האדם בהצלחת חברו שהיא הצלחת הבורא, אף הוא יזכה לקבל מהבורא את משאלות ליבו.

תוצאות הקנאה

מעשה שהיה

שמי אביחי, ואני לומד בתלמוד תורה. בראש חודש חשון נכנס המחנך
לכיתה והודיע כי נתחיל ללמוד מסכת "קידושין", והכריז על תחרות "המחברת
היפה ביותר". והפרס יהיה סט משניות מפואר.

ברגע שאמר זאת הביטו כולם לכוון של יעקב, יעקב הוא אמן הכיתה, יש לו ידי זהב, כולם ידעו
שהמחנך הכריז על תחרות אולם במציאות אין שום תחרות, יעקב יצא ויקבל את סט המשניות.
"המחנך, יש סיכוי אולי לפרס שני ושלישי, הרי יעקב יזכה בפרס הראשון? נשמע קולו של מרדכי
וכולנו צחקנו. המחנך הרחרר מעט ואמר: "אם ליעקב מגיע הפרס הראשון יהיו שני פרסים ראשונים וגם
פרס שני ושלישי, מתאים לכם". באותו יום הלכתי וקניתי מחברת בכריכת עור מיוחדת. עמלתי שעות
על ציור הכריכה מסכת "קידושין", צבעתי וקישטתי, כתבתי בכתב יפה הקפדתי על הדגשת כותרות
והדבר ארך לי שעות רבות, הכל עשיתי באיטיות, סבלנות והמון השקעה.

בכיתה החלו להבין שאני מתחרה על הפרס הראשון - שני ופרגנו לי על הביצוע והכתב.
חשון חלף ולאחריו כסלו וטבת. כולנו ציפינו לט"ו בשבט, היום בו יקח המחנך את המחברות לבדיקה
ויחליט מי יהיו הזוכים. המתח שלי הלך וגבר, שמרתי על המחברת מכל משמר.
ר"ח שבט הגיע, 15 יום לפני אסוף המחברות, היה זה יום שלא אשכח לעולם.

בהפסקת 10 יצאתי כמו כולם לחצר וכשחזרתי בסיומה לכיתה, ראיתי התגודדות סביב לשולחני. "הוא
הגיע... הוא הגיע" שמעתי קולות והיה ברור לי שמשוה מאוד לא טוב קרה. התקרבותי לשולחן, 5 ילדים
פינו לי את הדרך ופניהם אמרו הלה ותדהמה, ואז ראיתי משהו שהיכה בי כמו ברק. המחברת שלי,
היפה, האהובה, זו שהשקעתי בה כ"כ, היתה על השולחן. מישהו הוציא אותה מילקוטי וקשקש עליה
קשקושים גסים. התקרבותי, שקט השתרר מסביב. לא האמנתי למראה עיני, אחזתי במחברת והתחלתי
לדפדף, האלמוני לא הסתפק בעמוד אחד, הוא קשקש על 10 עמודים.

התחלתי לבכות בלי שום בושא וכולם עמדו סביב נבוכים, ואז ראיתי מולי את המחנך. הוא הביט
במחברת ובי, נטל אותה והחל לדפדף, ראיתי את פניו מתקשחות ועיניו היו אש להבה.
כשסיים לעיין במחברת הביט בי, וברגע הפכו פניו לרוך והשתתפות בצער.

הוא התקרב וחייב אותי חיבוק אמיץ, אחר נטל את המחברת והורה לילדים לשבת.
הוא ישב על כסאו וכבש ראשו בשתי ידיו במשך רבע שעה, שקט מתוח השתרר בכיתה. כולם הבינו
שנעשה מעשה נורא, קשה היה לקלוט שיש בתוכנו ילד שמסוגל למעשה כזה.

המחנך קם לפתע ואמר: "ילדים יקרים, יכולתי לדבר באוזנכם על המעשה הנורא שהייתם עדים לו, אך
החלטתי לא לעשות זאת ובמקום לדבר על מדות רעות, על קנאה ושנאה אדבר על דברים טובים, אתם
יודעים שבט"ו בשבט הייתי צריך להכריז על הזוכים בפרס הראשון, אך כבר היום, אני יכול להכריז על
הזוכה הראשון, ראיתי את המחברות של כולכם כמעט מידי יום ביומו. אמנם היה לי ספק אלו ילדים
יזכו בפרסים הראשונים. אך היום בחר מישהו בשבילי את הזוכה בפרס הראשון. לאותו ילד יש מדות
רבות שעליו לתקן, בעיקר את מידת הקנאה, אך חשוב שנביט במי הוא בחר לבצע את מעשהו הרע.
מדוע מחליט ילד לקשקש על מחברת חבריו?" הרעים בקולו, "מפני שהוא רוצה להיות כמותו, אך הוא
חלש מדי. הוא לא מצא כוחות להשקיע את ההשקעה הגדולה הזו ולכן העדיף לקשקש על היצירה
שגרמה לו להרגיש חלש ומסכן ובאיזו יצירה בחר? בזו שמזכירה לו את מה שהוא יכול היה לעשות
ולא עשה. את זו שהיה רוצה שתהיה לו כזו, אביחי, אל לך להסתכל על הקשקוש הזה כאל דבר
המפחית מערך עבודתך, אדרבא, זהו הפרס הראשון האמיתי שקיבלת. הקשקוש הזה הוא המחמאה

הגדולה שקיבלת אי פעם, יש כאן בכיתה מי שמעריך את אישיותך ועבודתך ובמעשהו זה הוא כאילו צעק: "אביחי הוא הטוב ביותר, הוא ראוי לפרס הראשון, וכעת אני מכריז, אביחי הוא הזוכה בפרס הראשון, האם יש מישהו שמתנגד לכך?", "לא", צעקו כולם במקהלה.

המחנך הגיש לי את המחברת ואמר: "שלא תעז לאבד אותה, היא אות ההצטיינות הגבוה ביותר שקיבלת..." וכך בחכמה הפך המחנך את הדבר הנורא ביותר למחמאה הגדולה ביותר.

כעבור שבוע מצאתי בתיקי מכתב: "זה אני הילד שקשקש לך במחברת, אני מצטער על המעשה שלי שנעשה מקנאה ומבקש ממך סליחה... התוכל לסלוח לי?".

הראיתי למחנך את המכתב, הוא שמח שהילד התחרט על המעשה.

כתבתי לו שאני מוכן לסלוח אם אדע שהוא התחיל להשקיע בעצמו במקום לפגוע באחרים.

למחרת הוא כתב לי מכתב ארוך וסיפר על הרגשות הקשים בגלל המעשה שעשה: "אני יותר גרוע ממה שהמחנך אמר, אני מרגיש נורא ורוצה לחזור בתשובה". לא הבנתי מה יכול להיות יותר גרוע בילד שמקנא והורס לשני? לאחר כמה שבועות הוא כתב לי שהוא מעונין להיפגש איתי, אמרתי לו לבוא לביתי ב-8:00 בערב והבטחתי שלא אגלה מיהו, חיכיתי בחוסר סבלנות. בשעה 8:00 צלצל הפעמון בדלת, בפתח עמד... יעקב!! הייתי בהלם.

נכנסתי אתו לחדרי ולא יכולתי לומר מילה. בסוף אזרתי עוז ושאלתי: "יעקב? דווקא אתה? למה?" "אתה זוכר שאמרתי לך שמה שעשיתי גרוע יותר ממה שאמר המורה? כעת אתה בטח מבין מדוע". והוא החל לספר: מאז שאני זוכר את עצמי תמיד אמרו לי שאני מספר 1, תמיד קצרתי מחמאות ופרסים בלי להתאמץ. התחלתי לפחד על עצמי ואז ברגע אחד של חולשה עשיתי את המעשה הנורא ומאז אני מייסר את עצמי. דברי המחנך פצעו אותי, הוא חשב שמדובר בילד שאינו מסוגל והאמת כואבת הרבה יותר: ילד שכן מסוגל ובכל זאת הקנאה העבירה אותו על דעתו, שתקתי.

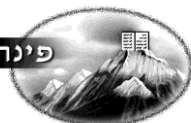
"אני רוצה שתחשוב בשבילי איך אוכל לכפר על מה שעשיתי", ביקש.

יומיים לאחר מכן אסף המחנך את המחברות, כשביקש את המחברת מיעקב הוא השיב: "היא לא כאן!!" "אם לא תביא אותה עד מחר לא תוכל להיכנס לתחרות". למחרת לא הביא יעקב את המחברת, וכך לא השתתף בתחרות. ילדי הכיתה חשבו כי יעקב התרגל לפרסים וכבר לא עושה מזה עסק ורק אני ידעתי את האמת. נגשתי ליעקב ואמרתי לו: "אני מעריך מאוד את מה שעשית, ויתרת על פרס שמגיע לך ובכך ודאי כיפרת על המעשה שעשית, אני מרגיש שסלחתי לך על עוגמת הנפש שהיתה לי". טפחתי על כתפו. "יפה מאוד שסלחת לו", אמר המחנך "מניין המחנך יודע?" שאלתי.

"נו, באמת, אני מחנך 30 שנה זיהיתי את הכתב..." ומדוע לא פעלת בנידון? כשתגדל תבין שחרטה הבאה מתוך הלב ולא מפני שמכריחים אותך היא חרטה הרבה יותר משמעותית ואני עדיין מתרה בכך לשמור על המחברת ובעיקר על הקשקוש, קרץ לי בעינו.

הלכות מידת הקנאה

פינת ההלכה

א. הקנאה היא מידה רעה מאוד (ש"ע אורח מיערים למידות לגר"מ טריוט פ"כא ס"א, פלא יועץ לגר"א פאפו ע' קנאה), ומביאה לעבירות שונות כגון: **שנאה** [ששונא את זה שמקנא במה שיש לו], **לשון-הרע** [כוון שמקנא בו מבקש רעתו ומספר בגנותו], **חימוץ** [כשאדם מקנא במה שיש לאחרים הוא גם חומד אותם לעצמו], **מחלוקת** [כקורח ועדתו שכל מחלוקתו נבעה כשקנא למינוי אליצפן בן עוזיאל], **כפירה** [כשמקנא במה שיש לחברו מתרעם על הבורא יתברך שנתן לחברו ולא לו, והרי הבורא כל מעשיו ישרים ואין להרהר אחריו], **כעס** [כשלא מתמלא רצונו שיהיה לו מה שיש לחברו] (אורחות לדיקים עמ' קד-קז, פלא יועץ ס).

ועל הקנאה נאמר שהיא בכלל אחד הדברים שמוציאים את האדם מן העולם (פרקי אבות פ"ד מ"כא).

הקנאה עצמה היא ביטול מצות "ואהבת לרעך כמוך" [שצריך האדם לאהוב ברבות הטובה של חברו כמו שאוהב ברבות טובתו שלו] (הרמב"ן ויקרא יט, יז).

ב. הקנאה לאדם היא כחולי לגוף ולנפש: היא מביאה למחלות ומכאובים, האוכל אינו ערב לחיכו [אוכל לחם עצבים], "וישבוע" דאגה וצער, חברים יתרחקו ממנו, מרבה מריבות, לא נהנה ממה שיש לו [מחשבותיו תפוסות בטוב שיש לחברו] (אורחות לדיקים ס, פלא יועץ ס).

ג. יש דרגות במידת הקנאה והחמורה שבהם היא שמרוב קנאתו בשני הוא מצטער כל כך עד שלא נהנה ממה שיש לו ועליו נאמר (משלי יד, ז): "ורקב עצמות קנאה". ויש מדרגה פחותה מזו ובה

נכשלים אנשים רבים שאם אחד ממתחרינו ושכנינו וחבריו מצליח יותר (בפרנסה, ברכוש, ילדים וכדו') הוא מרגיש צער בליבו (משלי יד, ז).

והקנאה היא לחינם שהרי אין אדם נוגע במוכן לחברו כמלא נימא (גמ' יומא לז): ואין לו מה להצטער על זה ובפרט שבין כה וכה לא יוכל לשנות מאומה ואדרבא יפסיד רק לעצמו (מסילת ישרים פ"ו מידת הנקיות ערך הקנאה) ועשוי להפסיד ע"י כך גם את המעט שיש לו (הצית יהודי לגר"א זכאי ח"ו עמ' 162).

ד. יש לאדם להתפלל לה' שיעזרהו שלא יבוא לקנא באחרים ולא לגרום שאחרים יקנאו בו (אורחות לדיקים ס) [תפילה זו מופיעה בחלק מהסידורים בסוף תפילת "שמונה עשרה" לפני "עושה שלום"].

ה. צריך אדם להיזהר שלא לעורר קנאה בין אנשים על ידי העדפת האחד על השני שלא בצדק (אורח מיערים סי' כ"ג). ואפילו בין ילדיו אסור לאדם לשנות ולהעדיף האחד על האחרים (גמ' שבת י"ה, הרמב"ם הל' נחלאות פ"ו הל' יג) ואפילו לאחר מותו בצוואתו לא יפלה ביניהם ואפילו שאחד הבנים אינו נוהג כשורה (ש"ע חו"מ סי' רפ"ב ס"א, אורח מיערים ס"ז ובבאור ס"ק ז).

ו. יש לאדם [וגם לא אשתו וילדיו] להשתדל שלא להתבלט ולהתפאר בבגדים יפים מידי, ברכוש, עשירות, מאכל, חכמה והצלחה – כדי שלא לגרום לאחרים לקנא ונמצא מכשילים במידה זו ועובר בזה על "לפני עיור לא תיתן מכשול" וגם עלול להינזק מכך (מהעין הרע שלהם) (אורח מיערים ס, אורחות לדיקים ס).

ותקנה לזה שיהנה משלו לאחרים וממילא יהיה נאהב ע"י הבריות ולא יקנאו בו ולא יחמדו את שלו (אורחות לדיקים ס).

ז. אין אדם מתקנא בבנו ובתלמידו (גמ' סנהדרין קה): [ומותר להם לעשות דבר שיעורר קנאה כלפיו].

הטעם: היות והוא רואה את הישגיהם כהישגיו ולא מקנא בהם.

אבל אם מקנא באחיו (אורח מיערים ס"ק ג וכן מהסיפור של קין והבל).

ח. אין לו לאדם לחשוש לעשות דברים ראויים [כגון: גמילות חסדים ומעשים טובים עם הזולת וכדו'] אע"פ שגורם שיקנאו בו על כך, אדרבא קנאה זו טובה בבחינת "קנאת סופרים תרבה חכמה" (רק לא יראה מעלותיו בפני פחותים ממנו בשביל להתפאר עליהם שאז נכשל באיסור חמור של "מתכבד בקלון חברו") (אורחות לדיקים עמ' קז).

ט. יש קנאה שהיא טובה, כמאמר חז"ל (גמ' בבא מציעא כ"א:–כ"ב): "קנאת סופרים תרבה חכמה", היינו שמקנא במעשיהם הטובים של אחרים, תורתם של תלמידי חכמים וכן יראת שמים של אחרים ומתוך כך יטיב מעשיו להיות כמותם עבד ה' (אורחות לדיקים עמ' קח–קט) אבל המקנא בחברו שעוסק בתורה ומעשים טובים לא מצד שהוא עושה כך גם אני אעשה כמוהו, אלא מפני שיש בו מעלות אלו זוכה לכבוד יותר ממני ומחשב תחבולות לבטלו ולהפריעו בלימוד תורתו ומעשיו הטובים הרי קנאה זו רעה חולה והוא נקרא חוטא ומחטיא (ס).

דוגמא ממעשה שהיה: אבא אחד רצה לדרבן את שני בניו ללמוד מסכת אבות והבטיח פרס גדול למי שישנן וילמד. בן אחד למד ושינן היטב והשני זלזל ולא למד. האב קנה פרס גדול לזה שלמד... אולם קנאתו של הבן השני בערה והוא מחה והשתולל... האם נהג האב נכון?

אמנם אמרו חז"ל (גמ' שבת י"ה) שלא ישנה האב בין הבנים ולא יעדיף אחד על פני השני, מ"מ כאן יש סיבה מוצדקת לתת פרס לאחד מבניו שהרי עליו לעמוד בדיבורו. ואדרבא דרך זו רצויה בבחינת "קנאת סופרים תרבה חכמה". ולכן אין מניעה לתת פרס לראשון ולשני לשנן את מאמר חז"ל: "מי שטרח בערב שבת יאכל בשבת ומי שלא טרח מה יאכל..." עם כל זאת יש להבהיר לשני כי עדיין הוא יכול לתקן.

אך יש לתת פרס שאינו בולט ומזדקר לעין המעורר את קנאה.

י. יש עוד קנאה ראויה והיא לקנא נגד החוטאים והרשעים ולהילחם בהם ולהוכיחם, אמנם צריך להיזהר בזה, שיהיה המקנא עצמו טהור וכוונתו לשם שמים באמת, ויודע להוכיח וגם הרשעים הינם רשעים באמת ולא עמי הארצות גרידא שעושים כן בבורותם (אורחות לדיקים עמ' קט) ויוכיחם בדרכי נועם כמו שנאמר "לשון רכה תשבר גרם".

יא. כשם שצריך לשוב בתשובה על עבירות שיש בהם מעשה, כן צריך לחפש בדעות הרעות שיש לו ולשוב מן הכעס ומן הקנאה וכו', אמנם על הכל צריך תשובה אך העוונות של הדעות הרעות קשים יותר מאותם שיש בהם מעשה כוון שאדם נשתקע בהם קשה לו לפרוש מהם (הרמב"ם הל' תשובה פ"ו ה"ג).

כל בית ישראל יבכו את השרפה אשר שרף ה' בפטירתו של מר"ן הגאון רבי מאיר ניסים מאזוז ראש ישיבת כסא רחמים זצוק"ל עמוד ההלכה, היראה, הבקיאות והענוה, אבידה גדולה מאוד לעם ישראל

כל אותם שהתחייבו לסייע לעלון בתרומה חודשית ולא התקשרו אליהם מתבקשים לפנות לאיחוד לממש תרומתם טל: 08-8644452

טל: 08-8644452 אתר העלון: alonhaihud.co.il דוא"ל: haihud.ashdod@gmail.com